

Ревкова Анна. Сталий розвиток як ціль функціонування сільських територій. *Економічний дискурс*. 2022. Випуск 3-4. С. 71-80.

DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2022-2-7>

УДК 332.122(1-22):338.43
JEL Classification O18, R23

Ревкова Анна
аспірант
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна
E-mail: e050122015@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2622-5681

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЯК ЦІЛЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Анотація

Вступ. Досягнення стабільного економічного зростання було однією з основних цілей будь-якої держави у XX столітті. Бездумне прагнення за будь-яку ціну продемонструвати світові зростання валового внутрішнього продукту, не підкріплене впровадженням нових технологій та турботою про навколишнє середовище, мало не призвело до глобального колапсу. Раптом виявилось, що природа не в змозі задовольнити зростаючі потреби людства.

Методи. Теоретичною основою дослідження є діалектичний метод наукового пізнання, фундаментальні положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з теоретико-методологічних питань регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій, а також досягнення світової науки у вирішенні проблем збалансованого їх розвитку.

Для вирішення поставлених завдань автором були використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: історико-економічний – для проведення аналізу генези теорій і практики регулювання, дослідження процесів економічної та соціальної трансформації сільських територій під час інтеграційних перетворень, оцінки ризиків і позитивних наслідків агроєвропейської інтеграції; абстрактно-логічний метод – для обґрунтування й конкретизації основних положень концепції соціально-економічного розвитку сільських територій; при уточненні та порівнянні економічної сутності категорії «сталий розвиток»; порівняльного аналізу – для визначення тенденцій та закономірностей зарубіжного і вітчизняного досвіду сільського розвитку.

Результати. Уточнено теоретичний підхід і трактування поняття «сільська територія» з позицій сталого розвитку, як формалізована структура соціуму - місцевої спільноти займається економічним розвитком задля підвищення якості життя своїх мешканців. Якість життя населення сільських територій можна охарактеризувати через ступінь задоволення матеріальних та духовних потреб громадян. З цих позицій сталий розвиток сільських територій – скоріше засіб досягнення гідної якості життя, ніж мета місцевого співтовариства. Одночасно, якість життя є критерієм сталості соціального розвитку сільських територій. Власне, мета економічного розвитку полягає в тому, щоб забезпечувати добробут місцевого співтовариства.

Перспективи. Повоєнний період відродження сільських територій України внесе свої корективи в теоричні засади сталого їх розвитку. В першу чергу постане завдання європейських орієнтирів розвитку сільських територій з високорозвинутою соціальною інфраструктурою, інноваційним сільськогосподарським виробництвом

Ключові слова: сільські території, сталий розвиток, сільська місцевість, населення, навколишнє середовище.

Вступ.

Сталість соціально-економічної системи пов'язується, як правило, або з її безпекою та надійністю, або з відносною незмінністю та здатністю зберігати динамічну рівновагу.

Досягнення стабільного економічного зростання було однією з основних цілей будь-якої держави у ХХ столітті. Бездумне прагнення за будь-яку ціну продемонструвати світові зростання валового внутрішнього продукту, не підкріплене впровадженням нових технологій та турботою про навколишнє середовище, мало не призвело до глобального колапсу. Раптом виявилось, що природа не в змозі задовольнити зростаючі потреби людства.

У 1972 році Римському клубу – міжнародній громадській організації, що зробила вагомий внесок у пропаганду ідеї гармонізації відносин людини і природи, було представлено знамениту нині доповідь «Межі зростання», підготовлену Донеллою та Деннісом Медоуз та їх колегами, що викликала величезний суспільний резонанс і вперше так і голосно позначила проблему критичного стану біосфери, як цілісної самоорганізуючої системи. Вчені змогли показати, що при збереженні нинішніх тенденцій збільшення обсягу виробництва та чисельності населення планети межі зростання на Землі можуть бути досягнуті вже найближчим часом.

І хоча спрогнозовані ними сценарії розвитку ситуації багато в чому були побудовані на помилкових припущеннях, цінність цієї доповіді є безсумнівною. У 1972 році було проведено Конференцію Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища та створено Програму ООН з навколишнього середовища, що свідчило про те, що до вирішення зазначеної проблеми світова спільнота підключається вже на державному рівні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Значний внесок у дослідження соціально-економічного розвитку сільських територій зробили такі вчені: О. А. Бугуцький, О. Г. Булавка, З. В. Герасимчук, В. С. Дієсперов, О. Ю. Єрмаков, А. В. Лісовий, М. К. Орлатий, О. І. Павлов, В. М. Підмогильний, О. Л. Попова, І. В. Прокопа, М. П. Талавири, В. К. Терещенко, В. А. Ткачук, В. М. Трегобчук, П. Д. Шаповал, О. М. Шпичак, В. В. Юрчишин та ін. Зважаючи на цінність та значущість існуючих досліджень розвитку сільських територій, низка науково-практичних проблем, пов'язаних із забезпеченням соціально-економічного розвитку українського села, потребують подальшого удосконалення.

Мета.

Метою дослідження є розробка теоретичних засад функціонування сільських територій з позиції сталості їх розвитку.

Методологія дослідження.

Для вирішення поставлених завдань автором були використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: історико-економічний – для проведення аналізу генези теорій і практики регулювання, дослідження процесів економічної та соціальної трансформації сільських територій під час інтеграційних перетворень, оцінки ризиків і позитивних наслідків агроєвропейської інтеграції; абстрактно-логічний метод – для обґрунтування й конкретизації основних положень концепції соціально-економічного розвитку сільських територій; при уточненні та порівнянні економічної сутності категорії «сталий розвиток»; порівняльного аналізу – для визначення тенденцій та закономірностей зарубіжного і вітчизняного досвіду сільського розвитку.

Результати.

Одним із перших міжнародних документів, у якому згадувався термін «сталий розвиток», була Всесвітня стратегія охорони природи, розроблена Міжнародним союзом охорони природи та природних ресурсів, Комітетом ООН з навколишнього середовища та Всесвітнім фондом дикої природи, в якій наголошувалося на необхідності врахування екологічних факторів у процесі соціально-економічного розвитку

У 1983 році під егідою ООН була створена Всесвітня комісія з навколишнього середовища та розвитку, яку очолила Гру Харлем Брундтланд, з ім'ям якої тепер асоціюється трактування терміну «сталий розвиток», що домінує нині. У 1987 році комісія опублікувала доповідь «Наше спільне майбутнє», в якій сталий розвиток визначався як розвиток, при якому задоволення потреб нинішнього покоління не підриває здатність майбутніх поколінь задовольняти власні потреби.

У 1992 році на Конференції ООН у Ріо-де-Жанейро було затверджено Декларацію з навколишнього середовища та розвитку, один із принципів якої – забезпечення справедливого задоволення потреб нинішнього та майбутніх поколінь. Центральне місце у зусиллях щодо забезпечення сталого розвитку відповідно до Декларації займає турбота про людей, які мають право на здорове та плідне життя у гармонії з природою. Невід'ємну частину процесу розвитку має становити захист довкілля.

Там же, у Ріо-де-Жанейро, був прийнятий і Порядок денний на XXI століття, де наголошувалося, що для вирішення проблем довкілля та розвитку потрібно створити нову форму партнерських відносин, яка зобов'язує всі держави здійснювати постійний та конструктивний діалог, який визначається необхідністю створення більш ефективної та справедливої світової економіки з огляду на все більшу взаємозалежність спільноти націй, для чого потрібно подолати дух конфронтації та прагнути до створення атмосфери справжньої співпраці та солідарності.

У 2002 році на Всесвітньому саміті зі стійкого розвитку, що відбувся в ПАР, було зроблено висновок про те, що світ за два десятиліття так і не пішов шляхом сталого розвитку. Учасники саміту підтвердили свою прихильність до Порядку денного на XXI століття та Декларації, затвердженої в Ріо-де-Жанейро, проте прийняті на саміті рекомендації, в основному, так і залишилися на папері. Більшість екологічних, економічних, соціальних та політичних проблем продовжують посилюватись.

З кінця 1980-х років Концепція сталого розвитку знаходиться в центрі уваги вчених та політиків у нашій країні та за кордоном. Проте аналіз навіть наукових публікацій показує, що ясності у цьому феномені не побільшало.

Нині у сфері теоретичного знання процесів сталого розвитку умовно можна назвати три основних підходи у конструюванні моделей сталого розвитку: ресурсний, біосферний, інтегративний. Усі вони базуються на єдиному філософському та природничо-науковому фундаменті. Таке об'єднання наукових зусиль дослідників відбулося після того, як з вивчення накопичених до ХХ ст. проблем стало ясно, що ситуація на нашій планеті, найскладніший характер нелінійних відносин у системі «людина – суспільство – природа» потребує комплексного аналізу та поєднання зусиль вчених різних спеціальностей.

Філософські передумови загальної теорії сталого розвитку почали складатися наприкінці ХІХ ст., коли уявлення повсякденного мислення і позитивістської філософії про «зростаюче панування людини над природою» було теоретично подолано під час переходу від споглядального матеріалізму до матеріалізму діалектичного, який висунув на перший план роль діяльності, практики освоєння і пізнання світу. К. Маркс в «Тезах про Фейєрбаха» ще в 40-х рр. ХІХ ст. писав: «Філософи лише по-різному пояснювали світ, але справа у тому, щоб змінити його» [1]. Такий підхід найбільшою мірою відповідає логіці відновлення та збереження сталого розвитку людства. Гострота глобальної кризи потребує дій, зміни ситуації на планеті.

Термін «сталий розвиток» вперше став вживатися стосовно охорони навколишнього середовища. У 1992 р. на Конференції ООН з навколишнього середовища в Ріо-де-Жанейро офіційно було проголошено тезу про необхідність забезпечення збалансованого вирішення соціально-економічних завдань та проблем збереження сприятливого довкілля, природно-ресурсного потенціалу.

З метою задоволення потреб нинішнього та майбутніх поколінь людей було введено поняття *sustainable development*. Українською мовою воно було перекладено як сталий розвиток, що не зовсім точно, тому що насправді поняття *sustainable development* означає розвиток (людства), що

не завдає незворотної шкоди навколишньому природному середовищу. Завдяки відносно неточному перекладу з англійської мови було внесено плутанину до трактування поняття сталості з позицій виживання людства та стійкості з позицій забезпечення позитивної динаміки у нерівномірному соціально-економічному та технічному розвитку.

В узагальненому варіанті сталий розвиток — це такий розвиток, який задовольняє потреби сьогодення, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти власні потреби.

Нині концепція сталого розвитку є загальновизнаною світовим світоваристом. На нашу думку, дана наукова розробка – нова парадигма перспективного та прогресивного всього суспільного розвитку, розвитку цивілізації, яка не має розумної альтернативи. Її послідовна та ефективна реалізація передбачає нові підходи до формування не тільки екологічного, а й усіх галузей права (конституційного, адміністративного, цивільного, підприємницького тощо).

Як зазначав М. О. Соколов, концепція сталого розвитку пов'язана з новим економічним порядком. Її головний зміст полягає в тому, що для вирішення проблем, що стоять перед міжнародним співтовариством, необхідно забезпечити сталий соціальний та економічний розвиток. Це необхідно для економічної та політичної стабільності, забезпечення прав людини, для захисту довкілля [2].

Під розвитком у філософії розуміється незворотна, спрямована, закономірна зміна матерії та свідомості, їх універсальна властивість, загальний принцип пояснення історії природи, суспільства та пізнання. У тому числі розвиток передбачає кількісне зростання економіки та якісне покращення її структури, соціальний прогрес, збільшення складності системи.

Таким чином, «сталий розвиток територій» являє собою динамічний, збалансований розвиток реального сектору економіки, інфраструктури та соціуму в умовах дотримання екологічної рівноваги, орієнтації на підвищення конкурентоспроможності території у ринкових відносинах та людському вимірі для нині живого та майбутніх поколінь.

Правова та соціальна категорія «сталий розвиток територій» нині трактується у широкому та вузькому сенсах. Під сталим розвитком територій пропонується розуміти розумне поєднання екологічних, економічних, соціальних інтересів з метою забезпечення сприятливих умов життя майбутніх поколінь.

На думку Г. С. Морозова, в сучасних умовах сталий розвиток територій виступає: по-перше, як один з елементів системи забезпечення безпеки особистості та суспільства; по-друге, є одним із критеріїв успішної політики держави щодо задоволення соціальної потреби суспільства у стабільності та комфортності життя людей [3].

О. І. Фурдичко зазначає, що територіальний пріоритет дозволить краще використовувати особливості місцевої специфіки, людський потенціал регіону, життєву зацікавленість людей, які проживають у регіоні, в оздоровленні умов їх життя [4].

У зарубіжних дослідженнях проблематика розвитку сільських територій групується за двома напрямками:

- сталий розвиток (sustainable development): розглядаються переважно екологічні аспекти, відповідно до терміну «sustainable» – «витримуючий»;
- сільський розвиток (rural development), що пов'язується із соціальною спрямованістю та комплексністю розвитку сільської місцевості, відповідно до терміну «rural» – «сільське».

Програми сталого розвитку сільських територій та збереження природних ресурсів і природного ландшафту розглядаються як один з інструментів державного регулювання з метою реалізації цілей та принципів агропродовольчої політики нашої держави.

Не слід думати, що проблеми захисту довкілля та розробка принципів сталого розвитку хвилювали лише зарубіжних учених. Ще 1964 року в географічній редакції видавництва «Думка» вийшла книга радянського географа та еколога Давида Львовича Арманда «Нам і онукам», в якій було зазначено, що «моральний обов'язок кожного покоління залишити наступному природні багатства у кращому стані та у більшій кількості, ніж воно отримало від попереднього» [5].

Можна сміливо сказати, що попередницею концепції сталого розвитку була «концепція ноосфері», виражена вченим В. І. Вернадським, в якій ноосфера визначається як найвища стадія еволюції біосфери, на якій людство перетворюється на нову геологічну силу, своєю думкою і працею, що перетворює образ планети.

Концепція сталого розвитку поєднує три основні складові: економічну, соціальну та екологічну. Економічна складова заснована на теорії максимального потоку сукупного доходу, соціальна – орієнтує на збереження стабільності соціальних та культурних систем, а екологічна – прагне забезпечити цілісність біологічних та фізичних природних систем.

Як зазначає О. В. Серєда, «є безліч визначень поняття «сталий розвиток». В їх основі лежить антропоцентричне уявлення про стійке суспільство, яке здатне здійснювати свою діяльність практично нескінченно довго протягом життя багатьох поколінь» [6].

Окремі дослідники ставлять знак рівності між термінами «стійке зростання» і «сталий розвиток», що є неправомірним, бо, як справедливо зауважує Л. В. Фаріон, «зростання – це, передусім, кількісна зміна показників, а розвиток передбачає, насамперед, якісне перетворення (зміну) всієї системи, її перехід на якийсь новий якісний рівень» [7].

Неоднозначність тлумачення терміну «сталий розвиток» багато в чому пояснюється не зовсім точним перекладом на українську мову прийнятого у світовій практиці словосполучення *sustainable development*, яке можна позначити і як «тривалий, самодостатній, збережений, підтримуваний розвиток».

Морозюк Н. В. пропонував інтерпретувати термін «*sustainable development*» як стратегію зтяжнього перехідного періоду до стану природи та суспільства, який можна охарактеризувати як епоху ноосфер, екоєволюції, тобто спільного розвитку природного середовища та суспільства [8]. Він думав, що найближче за змістом до шуканого варіанта вираз «допустимий розвиток».

Як зазначає В. В. Юрчишин, виділяють три домінуючі концепції сталого розвитку [9]. Прихильники консервативістського підходу вважають, що еластичність заміни виробленого та природного капіталів дорівнює нулю, а технічний прогрес надає негативний або дуже обмежений вплив на природний капітал, і сталий розвиток визначається ними як максимальний, який може бути досягнутий без зменшення активів природного капіталу нації. Еколого-економічний підхід ґрунтується на необхідності узгодження із соціальними та економічними потребами.

Пропонується трактувати сталий розвиток як розвиток, що здійснюється у напрямі позитивних змін у різних відносинах та сферах суспільного життя, які призводять до здатності не тільки підвищувати рівень добробуту громадян даної території, а й збільшувати її потенціал для наступних поколінь. Наведемо ще одне визначення – одне з найлаконічніших і найточніших насправді – «під сталим розвитком слід розуміти встановлення збалансованих, гармонійних відносин між людиною, суспільством і природою».

Нині сталий розвиток прийнято пов'язувати зокрема і з розвитком інноваційних технологій. Так, Д. С. Богданов вважає, що «поняття «сталий розвиток» має трактуватися, з урахуванням прийнятого у світовому співтоваристві значення, як можливість збереження природи за подальшого економічного зростання та науково-технічного прогресу на базі заміщення використання природних ресурсів інноваційними технологіями виробництва» [10].

Не менш цікавим є дослідження поняття «сталий розвиток» і стосовно сільських територій, під якими у вітчизняній науці зазвичай розуміються території за межами міст. Інтерес цей обумовлюється не тільки величезним значенням сільської місцевості взагалі і аграрного виробництва, зокрема, для національної та світової економік, а й тим, що багато дослідників (наприклад, лауреат Нобелівської премії з економіки Гуннар Мюрдаль) вважають, що результат боротьби за сталий довготривалий розвиток визначатиметься саме в аграрному секторі. Попри те, окремі вчені вважають, що і сама ідея сталого розвитку зародилася в сільській місцевості.

При цьому слід визнати, що зазвичай термін «сільський» має територіальний акцент незалежно від переважаючого сільськогосподарського чи іншого виду діяльності.

Слід відмітити деякі розбіжності у визначенні зазначеного поняття у вітчизняній і зарубіжній практиці. Так, документи Світової організації торгівлі до сільських територій відносять місцевість поза зоною великих міст, де економіка базується на традиційних для сільського населення заняттях, місцевих виробництвах, на використанні природних ресурсів. Ця дефініція показує, що у зарубіжних країнах у склад сільських територій, зазвичай, включають і малі міста (з чисельністю до 250 тис. осіб), які є центрами цих територій, і в них зазвичай зосереджена значна частина виробництв із переробки сільськогосподарської продукції.

Втім, сільському господарству не звикати до допоміжної ролі – саме таку роль йому багато десятиліть відводили керівники країни. Промисловість була покликана грати роль флагамена у розвитку національної економіки, сільське ж господарство виступало як постачальник сировини та дешевої робочої сили.

На порядку денному на XXI століття, прийнятому Конференцією ООН з навколишнього середовища та розвитку у 1992 р., зазначається, що для створення умов, які сприяють сталому веденню сільського господарства та розвитку сільських районів (САРД), необхідно внести значні корективи до національної та міжнародної сільськогосподарської, екологічної та макроекономічної політики, як у розвинених, так і в країнах, що розвиваються.

Основне завдання САРД полягає у стійкому нарощуванні обсягу виробництва продуктів харчування та підвищенні продовольчої безпеки. Це передбачає здійснення ініціатив у галузі освіти, використання економічних стимулів та розробку відповідних нових технологій, що дозволить забезпечити стабільне постачання адекватним з погляду поживності продовольством, доступ до цих продуктів уразливих груп населення, а також виробництво для продажу, забезпечення зайнятості та умов для отримання доходу, з метою зниження гостроти проблеми злиднів, раціональне використання природних ресурсів та охорона навколишнього середовища.

Розглядаючи сільську територію як систему, дослідники зазвичай виділяють три підсистеми: економічну, соціальну та екологічну, кожну з яких також можна подати у вигляді систем, що складаються із сукупності елементів. Зазначений підхід цілком узгоджується з парадигмою сталого розвитку [11].

Розглядаючи сільські території як соціо-еколого-економічні системи, А. В. Руснак та ін. пропонують виділити такі їх структурні елементи:

- сільська територія як базис для проживання сільського населення та задоволення життєвих потреб існування;
- організаційно-виробнича структура, що забезпечує розвиток виробництва на даній території і при даній сукупності населення;
- екологосподарський баланс території, тобто сталий стабільний розвиток сільського господарства із застосуванням інтенсивних, екологічно безпечних технологій, що зберігають природне середовище [12].

Однак ми вважаємо, що в системі сільських територій, крім традиційних економічної, соціальної та екологічної підсистем, слід виділяти ще, як мінімум, три не менш важливі підсистеми – політичну, культурну та інформаційну. Відповідаючи на передбачувані заперечення, пов'язані з можливістю включення політичних, культурних та інформаційних систем у соціальну підсистему, хочеться зауважити, що, незважаючи на те, що в теорії під соціальним складником розуміється і збереження соціальної стабільності, і збереження культурного різноманіття, і ще багато іншого, на практиці все зводиться зазвичай виключно до питань, пов'язаних із демографічною ситуацією, рівнем життя населення та соціальною інфраструктурою.

О. І. Павлов також відносить проблеми розвитку культури, традицій, права участі населення у прийнятті рішень до соціальної складової сталого розвитку, але справедливо зазначає, що «проблему сталого розвитку часто пов'язують, головним чином, зі станом навколишнього середовища, недооцінюючи інші, не менш важливі фактори сталого розвитку – соціальні, політичні, економічні, культурні, етнічні та багато інших» [13].

Тим часом американський соціолог Т. Парсонс зазначав, що суспільство взаємодіє як чотири підсистеми: економічна, політична, соціальна та духовна.

Не визнаючи значущість політичної підсистеми, ми цим применшуємо значення участі сільських жителів у регулюванні їхньої власної діяльності шляхом формування партій, створення органів місцевого самоврядування, участі у розробці тих найважливіших нормативних документів, які визначатимуть і розвиток сільських територій країни загалом, і кожного окремого мешканця, зокрема.

Недооцінка культурної підсистеми може згубно позначитися на можливості збереження нематеріальної культурної спадщини. При цьому ще на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі було зазначено, що необхідно захищати не лише біорізноманіття, а й різноманітність культури [14].

А саме сільське населення, як і раніше, зберігає історичні та культурні цінності народу і є носієм традиційних знань про природокористування – тих самих знань, які допомагали нашим предкам жити у злагоді з довкіллям.

Висновки і перспективи.

Ми вважаємо, що вищезазначені визначення не суперечать, а доповнюють одне одного. Крім того, детально вникаючи у сутність сталого розвитку сільських територій, можна додати принцип інтегрованого сільського розвитку, який передбачає комплексний (інтегрований) розвиток території та всіх галузей сільської економіки, що ґрунтується на наявних у регіоні потенціалах.

У цьому випадку велика увага приділяється активній участі місцевого населення у розвитку сільських територій та субсидіарному принципу – розподілу повноважень між управлінськими органами «знизу вгору» (вищий рівень адміністративно-територіального управління діє тоді, коли завдання не можуть бути ефективно виконані на нижчому рівні). Умовою інтегрованого сільського розвитку є ефективний менеджмент – стратегічний інструмент управління, що забезпечує взаємозв'язок між громадськими та державними установами управління та іншими дійовими особами.

Таким чином, синтезуючи наявний досвід і на основі власного аналізу проблеми, ми визначаємо такі основні складові сталого розвитку сільських територій:

- культурний та духовний розвиток: збереження сільським населенням духовних цінностей, культурної спадщини;
- соціально-демографічний розвиток: подолання бідності, покращення якості та підвищення рівня життя, зменшення відтоку молоді та працездатного населення;
- розвиток економіки: розвиток сільського та лісового господарства, торгівлі, сфери послуг, диверсифікація сільської економіки, розвиток виробничої та соціальної інфраструктури, створення нових робочих місць, ефективне використання всіх видів ресурсів на селі;
- охорона природи: збереження навколишнього середовища, забезпечення екологічної рівноваги при веденні сільського та лісового господарства, утримання культурного ландшафту та територій регіону, що особливо охороняються;
- господарський та соціальний контроль над територією: забезпечення громадського порядку, пожежна охорона, охорона природних ресурсів тощо;
- структурні (функціональні) перетворення: створення нових економічних та адміністративних структур, орієнтованих задоволення потреб місцевого населення, розвиток зв'язку, транспорту, інформатизація села, обслуговування інженерних комунікацій.

На нашу думку, всі складові сталого розвитку сільських територій безпосередньо чи опосередковано пов'язані із соціальною сферою і спрямовані безпосередньо на розвиток населення сільських територій.

У той же час ми виходимо з того, що соціально-економічний розвиток не є самоціллю. Сільська територія, що виступає як формалізована структура соціуму – місцевої спільноти, яка

займається економічним розвитком задля підвищення якості життя своїх мешканців. Якість життя населення сільських територій можна виражати через ступінь задоволення матеріальних та духовних потреб громадян.

Відштовхуючись від можливостей місцевих спільнот, можна виділити такі категорії властивих їм потреб: потреби, пов'язані з реалізацією фундаментального права на життя та його тривалістю, що відповідає можливостям суспільства та очікуванням людини; потреби у сприятливих умовах праці та відпочинку; комфортних соціально-побутових умовах проживання; здорової їжі та здорового середовища проживання; добротних товарах та житлі; потреби, пов'язані з самовираженням та самореалізацією особистості, у тому числі, через участь в управлінні суспільством.

З цих позицій сталий розвиток сільських територій – скоріше засіб досягнення гідної якості життя, ніж мета місцевого співтовариства. Одночасно, якість життя є критерієм сталості соціального розвитку сільських територій. Власне, мета економічного розвитку полягає в тому, щоб забезпечувати добробут місцевого співтовариства.

Повоєнний період відродження сільських територій України внесе свої корективи в теоричні засади сталого їх розвитку. В першу чергу постане завдання європейських орієнтирів розвитку сільських територій з високорозвинутою соціальною інфраструктурою, інноваційним сільськогосподарським виробництвом.

Список використаних джерел

1. Маркс К., Енгельс Ф. Тези про Фейербаха. Москва. 1991. Соч. Т. 42. С. 56-57.
2. Соколов М. О., Славкова О. П. Аграрний бізнес та його вплив на сталий розвиток сільських територій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 7(3). С. 99-101.
3. Морозова Г. С. Трактуння понятійного апарату «сталий розвиток» у контексті сільських територій. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2018. №4. С. 73-79.
4. Фурдичко О. І. Сталий розвиток сільських територій на засадах екологобезпечного агропромислового виробництва. *Вісник аграрної науки*. 2010. №9. С. 5-8.
5. Арманд Д. Л. Нам и внукам. Москва: Мысль, 1964. 184 с.
6. Середа О. В., Федорусь Л. А. Сталий розвиток сільських територій в контексті реалізації політики енергозбереження. *Економічний форум*. 2017. №2. С. 175-182.
7. Фаріон Л. В. Теоретико-методологічні підходи до формування понятійного апарату «сталий розвиток сільських територій». *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2015. Т. 20. Вип. 4. С. 53-57.
8. Морозюк Н. В. Вплив аграрного сектору економіки на сталий розвиток сільських територій. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес*. 2013. Вип. 181 (6). С. 181-186.
9. Юрчишин В. В. Сільські території як системоутворюючі фактори розвитку аграрного сектора економіки. *Економіка АПК*. 2012. №3 (125). С. 3-10.
10. Богданов Д. С. Завдання сталого розвитку сільських територій. *Агросвіт*. 2017. №7. С. 60–62.
11. Михайленко О. Г. Сталий розвиток сільського господарства: теоретичні аспекти. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Світове господарство і міжнародні економічні відносини»*. 2015. Вип. 7. С. 48–57.
12. Руснак А. В. Функції, завдання, чинники функціонування та сталого розвитку сільських територій. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2012. №1. С. 244–248.
13. Павлов О. І. Сільські території України: функціонально-управлінська модель: монографія. Одеса : Астропринт, 2009. 344 с
14. Ткачук В. А. Сталий розвиток сільських територій: загальнодержавний, регіональний та місцевий рівні: монографія. Київ : Компрінт, 2013. 340 с.

Статтю отримано: 20.10.2022 / Рецензування 03.12.2022 / Прийнято до друку: 30.12.2022

Anna Revkova
Postgraduate Student
Vinnytsia National Agrarian University
Vinnytsia, Ukraine
E-mail: e050122015@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2622-5681

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AS THE GOAL OF THE FUNCTIONING OF RURAL AREAS

Abstract

Introduction. Achieving stable economic growth was one of the main goals of any state in the 20th century. The mindless desire at any cost to demonstrate to the world the growth of the gross domestic product, it is not supported by the introduction of new technologies and care for the environment, almost led to a global collapse. Suddenly it turned out that nature is not able to satisfy the growing needs of humanity.

Methods. The theoretical basis of the study is the dialectical method of scientific knowledge, the fundamental provisions of economic theory, scientific works of domestic and foreign scientists on theoretical and methodological issues of regulating the social and economic development of rural areas, as well as the achievements of world science in solving the problems of their balanced development.

The author used general scientific and special research methods to solve the tasks: historical and economic – to analyse the genesis of theories and practice of regulation, study of the processes of economic and social transformation of rural areas during integration transformations, assessment of risks and positive consequences of agro-European integration; abstract and logical method – for substantiating and concretizing the main provisions of the concept of social and economic development of rural areas; when clarifying and comparing the economic essence of the “sustainable development” category; comparative analysis – to determine trends and regularities of foreign and domestic experience of rural development.

The results. The theoretical approach and interpretation of the concept of “rural territory” from the standpoint of sustainable development, as a formalized structure of society – a local community engaged in economic development to improve the quality of life of its residents, has been clarified. The quality of life of the population of rural areas can be characterized by the degree of satisfaction of material and spiritual needs of citizens. From these positions, the sustainable development of rural areas is more a means of achieving a decent quality of life than a goal of the local community. At the same time, the quality of life is a criterion for the sustainability of the social development of rural areas. Actually, the goal of economic development is to ensure the well-being of the local community.

Discussion. The post-war period of revitalization of rural areas of Ukraine will make adjustments to the theoretical foundations of their sustainable development. First of all, the task of European reference points for the development of rural areas with highly developed social infrastructure, innovative agricultural production will arise.

Keywords: rural territories, sustainable development, rural area, population, environment.

References

1. Marks, K., & Enhels, F. (1991). *Tezy pro Feiierbakha* [Theses about Feuerbach]. Moscow.
2. Sokolov, M.O., & Slavkova, O.P. (2016). *Ahrarnyi biznes ta yoho vplyv na stalyy rozvytok silskykh terytorii* [Agrarian business and its impact on the sustainable development of rural areas]. *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo* [Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy], 7 (3), 99-101. (in Ukr.).
3. Morozova, H.S. (2018). *Traktuvannia poniatiinoho aparatu «stalyy rozvytok» u konteksti silskykh terytorii* [Interpretation of the conceptual apparatus «sustainable development» in the context of rural areas]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky* [Bulletin of Zaporizhzhya National University. Economic Sciences], 4, 73-79. (in Ukr.).
4. Furdychko, O.I. (2010). *Stalyy rozvytok silskykh terytorii na zasadakh ekolohobezpechnoho ahropromysloвого vrobnystva* [Sustainable development of rural areas on the basis of ecologically safe agro-industrial production]. *Visnyk ahrarnoi nauky* [Herald of Agrarian Science], 9, 5-8. (in Ukr.).
5. Armand, D.L. (1964). *Nam i vnukam* [To us and grandchildren]. Moscow: Mysl.
6. Sereda O.V., & Fedorus L.A. (2017). *Stalyy rozvytok silskykh terytorii v konteksti realizatsii polityky*

enerhozberezhennia [Sustainable development of rural areas in the context of the implementation of the energy conservation policy]. *Ekonomichnyi forum* [Economic Forum], 2, 175-182. (in Ukr.).

7. Farion, L.V. (2015). Teoretyko-metodolohichni pidkhody do formuvannia poniatiinoho aparatu «stalyi rozvytok silskykh terytorii» [Theoretical and methodological approaches to the formation of the conceptual apparatus «sustainable development of rural areas»]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriya : Ekonomika* [Bulletin of Odessa National University. Series: Economy], 4 (20), 53-57. (in Ukr.).

8. Moroziuk, N.V. (2013). Vplyv aharnoho sektoru ekonomiky na stalyi rozvytok silskykh terytorii [The influence of the agrarian sector of the economy on the sustainable development of rural areas]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Seriya: Ekonomika, ahraryni menedzhment, biznes* [Scientific Bulletin of the National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine. Series: Economics, agricultural management, business], 181 (6), 181-186. (in Ukr.).

9. Iurchyshyn, V.V. (2012). Silski terytorii yak systemoutvoriuiuchi faktory rozvytku aharnoho sektora ekonomiky [Rural areas as system-forming factors of the development of the agrarian sector of the economy]. *Ekonomika APK* [Economy of AIC], 3 (125), 3-10. (in Ukr.).

10. Bohdanov, D.S. (2017). Zavdannia staloho rozvytku silskykh terytorii [The task of sustainable development of rural areas]. *Ahrosvit* [Ahrosvit], 7, 60-62. (in Ukr.).

11. Mykhailenko, O.H. (2015). Stalyi rozvytok silskoho gospodarstva: teoretychni aspekty [Sustainable development of agriculture: theoretical aspects]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Seriya «Svitove gospodarstvo i mizhnarodni ekonomichni vidnosyny»* [Bulletin of Dnipropetrovsk University. Series «World Economy and International Economic Relations»], 7, 48-57. (in Ukr.).

12. Rusnak, A.V. (2012). Funktsii, zavdannia, chynnyky funktsionuvannia ta staloho rozvytku silskykh terytorii [Functions, tasks, factors of functioning and sustainable development of rural areas]. *Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahramoi akademii* [Scientific Works of Poltava State Agrarian Academy], 1, 244-248. (in Ukr.).

13. Pavlov, O.I. (2009). *Silski terytorii Ukrainy: funktsionalno-upravlinska model: monohrafiia* [Rural territories of Ukraine: functional and administrative model: monograph]. Odesa : Astroprint.

14. Tkachuk, V.A. (2013). *Stalyi rozvytok silskykh terytorii: zahalnodержавnyi, rehionalnyi ta mistsevyi rivni: monohrafiia* [Sustainable development of rural areas: national, regional and local levels: monograph]. Kyiv : Kompynt.

Received: 10.20.2022 / Review 12.03.2022 / Accepted 12.30.2022

